

Polarisering på arbetsmarknaden och arbets kvalitet i kristider: European Jobs Monitor 2013

Sammanfattning

Inledning

Under guldåldern före den stora konjunkturedgången 2008 tillkom det nästan 30 miljoner nya jobb på de europeiska arbetsmarknaderna. Sedan dess har fem miljoner jobb försvunnit och arbetslösheten – som än en gång stiger snabbt – är den högsta sedan i slutet av 1990-talet. I den andra European Jobs Monitor-rapporten granskas den senaste tidens förändringar av sysselsättningen på nationell och europeisk nivå i detalj. Analysen omfattar tre avgränsade perioder:

- Sysselsättningsökningen före konjunkturedgången (1995–2007).
- Den stora konjunkturedgången (2008–2010).
- Återhämtningen som kom av sig (2011–2012).

En "jobbaserad" metod används för att beskriva sysselsättningsförändringarna kvantitativt (hur många arbetstillfällen som skapades eller gick förlorade) och kvalitativt (vilka slags arbetstillfällen).

Sammanhang

Europa 2020-strategin för smart och hållbar tillväxt för alla innehåller ett åtagande om att främja hög sysselsättning och produktivitet. Detta medför att Lissabonmålen om fler och bättre arbetstillfällen åter hamnar i fokus. Det krävs fler arbetstillfällen för att komma till rätta med problemet med den allt större arbetslösheten, som i en del medlemsstater närmar sig nivåer som utgör reella hot mot det sociala lugnet och en hållbar ekonomisk tillväxt. Men Europa behöver också bättre och produktivare arbetstillfällen om medborgarnas levnadsstandard ska kunna stiga igen i en expanderande, integrerad global ekonomi.

I Europeiska kommissionens meddelande "Att skapa förutsättningar för en återhämtning med ökad sysselsättning" från 2012 pekas de sektorer som har störst potential för ökad sysselsättning ut – hälso- och sjukvården, IT-sektorn samt personliga tjänster och hushållstjänster – liksom den lovande men svårdefinierbara kategorin "gröna arbetstillfällen". Den jobbaserade metod som används i den här rapporten ger aktuella uppgifter om sysselsättningen och arbets kvaliteten både för branscher och yrken där sysselsättningen ökar och sådana där den minskar.

Metoden innebär att ett jobb klassificeras som ett visst yrke i en viss sektor med hjälp av standardiserade internationella klassificeringar (Isco för yrke och Nace för sektor). Därefter beskrivs förändringen av sysselsättningsläget i varje medlemsstat samt i EU som helhet. Genom att jobben rangordnas efter lönenivåer, utbildningsnivåer eller ett bredare flerdimensionellt index för arbets kvalitet får analysen en kvalitativ dimension.

Den jobbaserade metoden utarbetades av den amerikanske nobelpristagaren Joseph Stiglitz på 1990-talet och har sedan förfinats av Erik Olin Wright och Rachel Dwyer. Den fråga som man försökte besvara i de tidigaste skedena, om ökad sysselsättning skapas på bekostnad av arbets kvaliteten, har nyanserats med tiden. Den jobbaserade metoden har särskilt använts för att bedöma i vilken utsträckning sysselsättningsstrukturen i de utvecklade ekonomierna polariseras, så att antalet jobb med medelhöga löner minskar, eller uppgraderas (så att antalet högt kvalificerade jobb med höga löner ökar) i takt med att ny kvalifikationskrävande teknik införs.

Resultat

- Sysselsättningsminskningen i hela Europa under konjunkturnedgången ledde till att lönestrukturen polariserades. En stor del av de jobb som gick förlorade återfanns inom tillverknings- och byggsektorerna och var jobb med medelhöga löner. Det fanns visserligen en viss polarisering också under den föregående perioden (1995–2007), men den var mycket mindre uttalad. Den uppvägdes också av en betydligt större strukturell uppgradering.
- Krisen ökade polariseringen i de flesta länderna, och den minskade också mångfalden hos de strukturella förändringarna i Europa betydligt. Under hela expansionsfasen följde de europeiska institutionella grupperna olika mönster (polarisering i det kontinentala Europa, uppgradering i norr och ökat antal jobb med medelhöga löner i söder). Under krisen upplevde de flesta länderna någon form av polarisering.
- Under perioden 2011–2012 ledde sysselsättningsförändringarna till polarisering i mindre grad. Antalet jobb med höga löner ökade mest, de med medelhöga löner minskade mindre markant och de med låga löner minskade jämförelsevis mer. Sysselsättningsmönstren i länder där arbetsmarknaderna återhämtade sig snabbare kännetecknades av mer uttalad uppgradering, medan polariseringen fortsatte i länder där sysselsättningen fortsatte minska.
- Polariseringen gällde i huvudsak lönestrukturen, också under konjunkturnedgången. Om man klassificerar jobben efter genomsnittlig utbildningsnivå eller andra mått på arbetskvalitet än de ekonomiska har de strukturella förändringarna sedan 1995 lett till uppgraderingar i nästan alla EU-länder. Detta beror på att de jobb i medellönekvintilen som minskar tenderar att placeras på lägre nivåer när de klassificeras efter genomsnittlig utbildningsnivå och arbetskvalitet, mätt med andra mått än lönen, än när de klassificeras efter lön (mansdominerade jobb inom tillverknings- och byggsektorerna).
- Sysselsättningen i högre betalda jobb återhämtade sig mycket snabbare under krisen, och fortsatte öka (om än marginellt) också när den stora konjunkturnedgången var som djupast. Under konjunkturnedgångens första två år kunde denna ökning främst hänföras till kunskapsintensiva tjänster inom den offentliga sektorn (huvudsakligen hälso- och sjukvård och utbildning). Mellan 2011 och 2012 förflyttades fokuset till kunskapsintensiva tjänster inom den privata sektorn, vilket ledde till att över 400 000 nya arbetstillfällen i hela EU tillkom i lönefördelningens översta kvartil under denna period.
- Under konjunkturnedgången närmade sig kvinnorna männen på arbetsmarknaden, både sett till antalet sysselsatta och tillgången till de högre skikten i sysselsättningsstrukturen. Kvinnornas andel av arbetskraften har ökat, i synnerhet när det gäller jobb med medelhöga löner och ”bra” jobb (de som återfinns i de högre kvartilerna). Detta har delvis berott på att kvinnorna är överrepresenterade i vissa tillväxtsektorer som hälso- och sjukvårdssektorn och underrepresenterade i branscher som byggbranschen, som är på tillbakagång. Men det återspeglar också kvinnornas högre utbildning vid en tidpunkt då kvalifikationer är en viktigare förutsättning för att få tillgång till jobb med högre kvalitet än någonsin.

Mer information

Rapporten *Employment polarisation and job quality in the crisis: European Jobs Monitor 2013* (Polarisering på arbetsmarknaden och arbetskvalitet i kristider: European Jobs Monitor 2013) hittar du på <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1304.htm>

Mer information kan lämnas av forskningschef John Hurley med adress joh@eurofound.europa.eu